

100 РОКІВ УКРАЇНСЬКОЇ РЕВОЛЮЦІЇ

«Більшовики нам нічого не дарували»

Українська революція, що розпочалася у березні 1917 року, стала одним із найважливіших і найскладніших періодів вітчизняної історії у ХХ столітті. Саме тоді українцями було створено суверенну національну державу. Про конкретні факти, які спростовують недолугі пропагандистські міфи щодо витоків і становлення нашої державності, ведемо розмову зі старшим науковим співробітником Інституту історії НАН України, кандидатом історичних наук Геннадієм Єфименком.

Волинської, Подільської, Херсонської, Полтавської, Харківської та Катеринославської губерній (до складу останньої входили і частини сучасних Луганської та Донецької областей). Тільки трохи менше носіїв української, ніж у цих семи регіонах, мешкало в Чернігівській і материковій частині Таврійської губернії, на Холмщині та на Кубані.

– Результати перепису, вочевидь, викликали жваві дискусії?

– Так. Мене особливо зацікавила опублікована невдовзі книга російського вченого К. Фортунатова «Национальные области России», основні висновки якої ще до революції поділяв більшовицький вождь В.Ленін. Щоб стимулювати економічний розвиток, науковець пропонував розділити імперію на 16 штатів. Критеріями поділу мали стати кількість населення регіону (7 – 10 млн), господарська й територіальна єдність «області» та її етнічний склад. У своєму проєкті вчений пропонував створити три «малоросійські штати» – Південно-Західний, Малоросійський і Новоросійський, причому в останній із названих мали увійти і Катеринославщина, й заселена пе-

реваю українцями Таганрозька округа Облесті Війська Донського.

– Ідея об'єднати «Сполучені Штати України» в одну державу стала реальною після Лютневої революції 1917 року...

– Прагнення створення власної держави слугувало тим прапором, під яким і зорганізувалася Українська Центральна Рада (ЦР). Після російської революції в національних «областях» колишньої імперії розпочалися свої революційні процеси. У Києві 19 – 21 квітня (за новим стилем) пройшов Всеукраїнський національний конгрес, який легітимізував ЦР й обрав керівні органи національно-визвольного руху.

Питання територіального «наповнення» країни стало одним з головних. Скоро розпочалися переговори про межі країни з Тимчасовим урядом. Голова ЦР М. Гру-

шевський склав, а Рада затвердила спеціальну «Декларацію...», що й стала інструкцією для нашої делегації, яка поїхала в Петроград. За «Декларацією...» до складу України мали увійти 9 губерній – Київська, Волинська, Подільська, Херсонська, Таврійська (разом із Кримом), Чернігівська, Полтавська, Катеринославська й Харківська.

Більшовики визнавали: тоді найдошкульніших ударів їм завдала не Добровольча армія, а саме українські повстанці

– Хоча дані перепису були добре відомі, а Тимчасовий уряд, на відміну від царського, визнавав українців окремим народом, усе ж пропозиції нашої делегації викликали в революційному Пітері справжній шок!

– Так. Петроградці доводили, що «самостійність» України – це «ніж у спину російській демократії!» Винниченко, який очолював нашу делегацію, говорив, що «російська демократія закінчується на

«українському питанні». І лише після візиту до Києва делегації із Петрограда, 16 липня 1917 року, були ухвалені II Універсал ЦР й аналогічна за змістом декларація Тимчасового уряду. Краєвою владою в Україні визнали створений Центральною Радою український уряд – Генеральний секретаріат...

Як бачимо, більшовики не мали жодного стосунку до формування території нашої країни. Згодом їх політика у національному питанні залежала від ситуації на фронтах.

– У 1919 році білі прорвали фронт червоних і розгорнули наступ на Москву. На Правобережжі жорстка політика «воєнного комунізму», якою Кремль фактично оголосив війну українському селянству, призвела до вибуху грандіозного повстання проти радянської влади.

– Більшовики визнавали: тоді найдошкульніших ударів їм завдала не Добровольча армія, а саме українські повстанці. Вони зробили висновки. І після поразки білих, перед тим, як знову вступити в межі України, червоні різко змінюють риторику. Уже 19 грудня 1919 р. у резолюції ЦК РКП(б) «Про Радянську владу на Україні» зазначалося: «РКП стоїть на точці зору визнання самостійності України». Ленін у «Листі до робітників і селян України...» повідомляв про те, що «незалежність України визнана» і урядом Росії, і РКП(б). А Троцький оголошує наказ по армії, де йдеться про «Вільну, Незалежну Радянську Україну».

Що ж стосується кордонів між Україною та Росією, то переговори й дискусії точилися упродовж не одного року. Остаточно східні кордони з РФ було затверджено постановою ЦВК СРСР від 16 жовтня 1925-го, якій передували два роки важких переговорів і гострих конфліктів.

Розмову вела
Юлія КОЛЕСНИКОВА